

Periorale rhagaden als stigmata van congenitale lues

J. Toonstra¹, M.B. Crijns²

Reeds in 1886 schreef dr. Edmund Lesser in zijn leerboek *Haut- und Geschlechtskrankheiten* dat het bij congenitale syfilis zeer vaak komt tot diepe, radiaal verlopende rhagaden rond de mond die later overgaan in fijne streepvormige littekens. [1] Deze geven het gelaat volgens hem een hoogst eigenaardige uitdrukking, een zeker teken dat in de allervroegste kinderleeftijd sprake was van congenitale syfilis. Dit is goed te zien op oude wasmodellen.

Figuur 1 toont een wasmodel van de hand van Fritz Kolbow die vanaf 1896 moulages maakte voor het Charité Ziekenhuis in Berlijn, speciaal voor Edmund Lesser, hoofd van de kliniek voor Dermatologie en voor de bekende Rudolf Virchow van het instituut voor Pathologie. Dit komt treffend overeen met het wasmodel uit de atlas van Zieler, die in zijn leerboek uit 1939 ook melding maakt van de diepe radiaire littekens rond de mond (figuur 2). [2] Naast deze littekens zijn de zadelneus en de Hutchinsonse tanden eveneens te zien.

In het leerboek van S. Jessner uit 1923 staat een fraaie opname van een wasmodel met een nog actief stadium van congenitale syfilis (figuur 3). [3] Hieruit zullen later de diepe littekens

ontstaan die kenmerkende stigmata zijn voor deze uiting van syfilis. Op een oude klinische foto uit het leerboek van S. Jessner komen naast de gegeneraliseerde huidafwijkingen ook de radiaire afwijkingen rond de mond goed tot uiting (figuur 4).

In een eerdere aflevering in dit blad werd al de zadelneus besproken als kenmerk van congenitale syfilis (maart 2017). Daar werd het schilderij *De Waarzegster* vertoond van George de la Tour (1593-1652) waarbij een oudere vrouw naast een zadelneus ook een prominere voorhoofd laat zien alsmede diepe groeven rond de mond (figuur 5). Een detail van dat schilderij vindt u weergegeven in figuur 6. Volgens Dequeker betreft het ook een geval van congenitale syfilis. [4]

Figuur 1. Wasmodel van de hand van Fritz Kolbow met periorale rhagaden als teken van lues hereditaria.

Figuur 2. Syphilis connata ossium nasi. Wasmodel uit de atlas van Zieler (1939) met zadelneus, Hutchinsonse tanden en atrofische radiaire littekens rond neus en mond.

¹ Dermatoloog, Amersfoort

² Dermatoloog, Huid- en Melanoomcentrum, Antoni van Leeuwenhoek, Amsterdam

Figuur 3. Syphilis hereditaria. Wasmodel uit het leerboek van S. Jessner (1923).

Figuur 4. Patiënt met lues hereditaria met de karakteristieke radiare plooiën rond de mond (1923).

Figuur 5. George de la Tour (1593-1652). 'De Waarzegster' ca. 1630-1635. Doek 102 x 123 cm. Metropolitan Museum of Art, New York.

Figuur 6. Detail uit het schilderij 'De Waarzegster'. Let op het prominere voorhoofd van de oude vrouw, de ingezonken neus en de sterke plooiëvorming rond de mond. Dit alles duidt op een congenitale syfilis.

LITERATUUR

1. Lesser E. Lehrbuch Haut- und Geschlechtskrankheiten. Zweiter Theil Geschlechts-Krankheiten. Leipzig: Verlag von Vogel, 1886:226.
2. Zieler K. Lehrbuch und Atlas der Haut- und Geschlechtskrankheiten. Berlin und Wien: Urban und Schwarzenberg, 1939:Tafelband 190 plaat a.
3. Jessner S. Lehrbuch der Haut-und Geschlechtsleiden. Leipzig: Verlag von Curt Kabitsch, 1923:108.
4. Dequeker J. De kunstenaar en de dokter. Anders kijken naar schilderijen. Leuven: Uitgeverij Davidsfonds, 2006: 92-3.

CORRESPONDENTIEADRES

Johan Toonstra

E-mail: johan.toonstra@gmail.com